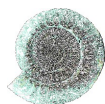

LAPPAJÄRVI 2012

Nykälänniemen asemakaavan arkeologinen tarkkuusinventointi

Jaana Itäpalo 27.8.2012

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Sisällysluettelo

	s.
1. Perustiedot.....	2
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	2
3. Tulokset.....	3
4. Maastoinventointi ja havainnot	4

Kansikuva: Inventointialueen pohjoisosa golfväylän takana metsässä. Taustalla Lappajärvi.

1. Perustiedot

Inventointialue: Nykälänniemen asemakaavan muutosalue

Työaika: Kenttätyöaika 9.8.2012

Peruskartat: 231407 Lappajärvi

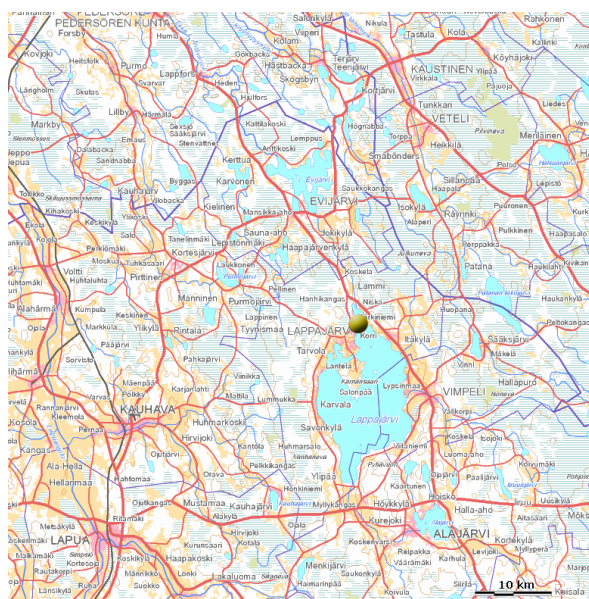
Kustantaja: Lappajärven kunta

Aiemmat tutkimukset: -

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Lappajärven kunta on laatimassa Nykälänniemen asemakaavan muutosta. Nykälänniemi on Lappajärveen pistävä niemi järven pohjoisosassa ja se sijaitsee kunnan keskustasta n. 4,3 km pohjoiseen. Niemellä sijaitsee kylpylähotelli, loma- sekä huvila-asutusta ja suuri osa alueesta on golfviheriönä. Kaavan alue sijaitsee niemen itärannalla kylpylästä n. 100-350 m pohjoiseen (kartta 2, s. 5).

Niemen alueelta on saatu eri aikoina lukuisia esihistoriallisia esinelöytöjä Niemellä sijainneen Nykälän tilan mailta sekä niemen itä- että länsirannalta. Useimpien esineiden tarkempi löytöpaikka ei kuitenkaan ole tiedossa.¹ Tarkemmin on voitu paikantaa vain entisen leirintäalueen ja nykyisen kylpylän kohdalla vuonna 1977 koekaivauksin tutkittu kivikautinen asuinpaikka (*Leirintäalue, mj-rekisterinumero 403010001*), joka on myöhemmin jäänyt kylpyläkompleksin ja ehkä osin myös golfkentän alle. Kaivauksissa saatiin talteen asuinpaikkalöytöjä. Niemen alueelta on yhä vieläkin mahdollista löytää esihistoriallisia asuinpaikkoja. Laajin rakentamaton alue on korkeimmalla n. 77,5-80 m mpy sijaitsevalla alueella ja myös niemen eteläosasta peltoilta on mahdollista löytää peltokerroksen alta kiinteitä rakenteita, kuten jäänteitä asumuksista tai liesistä. Tarkastelun kohteena oleva asemakaavan alue on myös suurimmaksi osaksi rakentamatonta ja siellä oli arkeologista potentiaalia. Niemen alueella on vuoden 1977 kaivauksen lisäksi tehty joitakin kohteiden tarkastuksia (vuosina 1968, 1990, 2006 ja 2008) sekä inventointia vuosina 1977 ja 2006, mutta nyt kohteena olevaa aluetta ei aikaisemmin ole ollut mahdollista tarkemmin inventoida. Museovirasto on todennut 18.4.2012 antamassaan lausunnossaan, että rakennettavalla alueella tulee tehdä arkeologinen tarkkuusinventointi.

Kartta 1. Kohdealueen sijainti.

¹ Museovirasto: Kulttuuriympäristön rekisteriportaali,

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.asp>

Esiselvitys

Alueen kuvaus

Inventointialue sijoittuu n. 70-77,5 m mpy l. rantasidonnaisena Litorinameren rantatasolle aikaan n. 4900-4500 eKr. kampakeraamisen jakson alkupuolelle.² Maalaji on hiekkaa ja hiesua. Järvelle laskevalla rinteellä on selvästi erottuvia muinaisrantaterasseja. Kohdealueella on kolme kesämökkintonttia. Pohjoisimmalla tontilla kasvaa ylärinteessä varttunutta kuusi-mäntymetsää, peitekasvillisuus on puolukkaa, mustikkaa ja sammalta. Rannassa ja inventointialueen eteläosassa puusto on nuorta lehtimetsää. Pohjoisimman tontin alueella on kaksi loivasti järvelle laskevaa peltopalstaa ja pellon yläreunassa tenniskenttä. Vuoden 2010 Sylvi-myrskyn aikana eteläosan halki kulkenut syöksyvirtaus oli kaatanut alueelta puustoa.³

Kenttätyömenetelmät

Inventoinnissa kaivettiin 19 kpl 30-100 cm halkaisijaltaan olevaa koekuoppaa ja tehtiin lapionpistoja sekä kairausta. Päähuomio kohdistettiin niille maastonkohdille, joilla esiselvityksen ja pintatarkastelun perusteella maakerrokset olivat säilyneet koskemattomina ja maannos ehjänä, myös peltoalueelle tehtiin koekuoppia ja koepistoja. Kaavan pohjois- ja länsipuolella sijaitsevan golfkentän reunoilla on paikoin maanpintaa auki, ja siten näillä kohdilla oli mahdollista tehdä pintahavainnointia. Työssä käytettiin EGNOS-yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 62s. Maastossa otettiin valokuvia ja kirjattiin maasto-, maaperä- ym. havainnot sekä taustatiedot.

3. Tulokset

Inventoinnissa tehtyjen koekuoppien ja kairausten perusteella asemakaavan suunnittelualueella ei ole ollut sellaista esihistoriallista toimintaa, josta olisi säilynyt kiinteitä rakenteita maassa. Kaavan alueelle sijoittuvalla eteläisimmällä tontilla alkuperäiset maakerrokset ovat tuhoutuneet melkein kokonaan maansiirtotöissä ja myös sen pohjoispuolella sijaitsevalla tontilla maanmuokkaus on ollut voimakasta. Eteläisimmällä tontilla maata oli myös laajalti auki, ja siellä olisi pitänyt havaita mahdollinen esihistoriallinen materiaali, josta ei kuitenkaan saatu näyttöä. Tonteilla on ollut peltoja, ja osin niilläkin alueilla, missä nykyisin kasvaa varttunutta metsää. Vanhojen tai nykyisten kaavan pohjoisosassa sijaitsevien peltojen peltokerrosten alapuolelta tai golfkentän reunamien pintatarkastelussa ei löytynyt viitteitä esihistoriasta.

Lestijärvellä 27.8.2012

Jaana Itäpalo

² Schulz Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

³ Tieto alueella maata omistavalta Olli Rintalalta.

4. Maastoinventointi ja havainnot

Inventointialueen eteläosa sijaitsee vain n. 50 m:n etäisyydellä kylpylä-hotelli Kivitipun alueelta todetusta kivikautisesta asuinpaikasta sekä Seitaharjun kohteesta, missä on havaittu kymmenkunta n. 2-6 m halkaisijaltaan olevaa kuopannetta ja muutamassa niissä kairatessa ehjä podsolimaannos ja viitteitä ohuesta likamaakerroksesta. Kuoppien tarkoitus ja ajoitus on selvittämättä. Samasta kohteesta on löytynyt myös latomus, joka on mahdollinen jäännös tuulimyllyn perustusrakenteista.⁴ Seitaharjun kohde sijaitsee rakennustyömaalla ja alue oli inventoinnin aikana suljettu.

1840-luvulla laaditun pitäjänkartan perusteella inventoitava alue on suurimmaksi osaksi entistä peltoa alle 75 m mpy olevalla korkeudella, ja selkeä vanha peltokerros todettiin myös kairauksessa, koekuopissa ja lapionpistoissa. Alarinteessä nykyisten peltosten reunamilla esiintyi epätasaisia kohtia ja kuoppia, jotka ovat syntyneet lähihistoriassa tapahtuneen toiminnan seurauksena. Näillä alueilla todettiin maakerroksissa runsaasti häiriöitä. Koekuopituksen perusteella peltoa on ollut pohjoisimmalle huvilalle johtavan tien eteläpuolella myös yli 75 m mpy olevalla korkeudella. Kaavan eteläisimmän tontin alueella maakerrokset ovat viime aikoina tapahtuneen maan liikuttelun seurauksena niin sekoittuneita, että vanha peltokerros on ilmeisesti hävinnyt miltei kokonaan.

Pohjoisimman huvilatien pohjoispuolella todettiin yli 75 m mpy olevalla alueella melkein kaikissa koekuopissa häiriintymättömät maakerrokset lukuun ottamatta tontin reunamia, missä maata on liikuteltu ilmeisesti golfväylää tehtäessä. Koekuoppien maannokset olivat homogeenisiä: maannoksessa esiintyi huuhtoutumiskerroksen alla rikastumiskerros, joka oli karkeahkoa hiekkaa ja tämän alla kellertävänruskea hieta/hiesu. Maaperä on vähäkivistä, ainoastaan luoteisimmassa koekuopassa 7 esiintyi rikastumiskerroksessa ja sen alapuolella keskittymänä enemmän kiviä, joista suurimmat olivat n. 20 cm halkaisijoiltaan. Kivien ympärillä maa oli värjäntynyttä, mutta kulttuurimaata, hiiltä tms. ei esiintynyt ja maa muuttui puhtaaksi kivien alla, joten kysymys täytynee olla luontaisesta ilmiöstä. Metsässä sijaitsevan vanhan peltokerroksen alta ei löytynyt mitään, jonka olisi voinut liittää esihistorialliseen toimintaan.

Kaavan pohjoisosassa nykyisillä peltopalstoilla kaivettiin muutamia koekuoppia pellon yläosaan ja alemmas tehtiin joitakin lapionpistoja ja kairauksia. Peltokrs. oli n. 20-25 cm vahva ja sen alla esiintyi ruskeankellertävä hiesu. Peltokerroksessa ei havaittu viitteitä esihistoriasta, ja sen alapuolinen maa vaikutti silmämääräisesti tarkastellen täysin puhtaalta.

4 Ks. nootti 1.

Kartta 2. Hankealue rajattuna. Koekuoppa/koepisto; vihr./oranssi neliö. Kiinteä muinaisjännös; pun.ympyrä, löytöpaikka; sin.ympyrä. Lomakeskuksen tuhoutunut asuinpaikan alue skemaattisesti sinisellä.

Kartta 3. Lappajärvi maanmittari Nils Röringin kuvaamana. 1770-luvun pitäjänkartta.⁵

Kartta 4. Nykäläniemi Adam Ottelinin 1840-luvulla laatimassa pitäjänkartassa.⁶

⁵ http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_20637

⁶ Arkistolaitos, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=904047>

Kuva 1. Inventointialueen pohjoisosassa sijaitseva pohjoisempi pelto. Tehdyissä koekaivannoissa esiintyi peltokerroksen alla puhdas kellertävä hiesu. Kuva luoteesta.
Kuva 2. Inventointialuetta kahdella eteläisimmällä rantatontilla. Kuva lännestä.

Kuva 3. Inventointikohteen länsipuolella sijaitseva golfväylä ja metsää.

Kuva 4. Koekuoppa 4. Häiriintymättömiä maakerroksia löytyi lähinnä vain inventointialueen luoteisosasta yli 75 m mpy olevalta korkeudelta. Kuvassa kokeissa havaittu tyypillinen maannos; huuht.kerroksen alla esiintyy ruskea karkea hiekka ja sen alla kellertävä hienojakoinen hieta.

Kuva 5. Koekuoppa 7. Luoteisimmassa alueelle kaivetussa kokeessa esiintyi kiviä ja niiden värjäämää maata.